

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації

Гетманенка Олексія Олександровича

на тему «**Фінансова безпека як складова економічної безпеки національної економіки та її інтеграції в світогосподарські відносини**», поданої до

захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

292 Міжнародні економічні відносини

Актуальність обраної теми дослідження

Активний і масштабний рух капіталу між країнами є найважливішою складовою частиною сучасних міжнародних економічних відносин. Висока динаміка і зростаючий обсяг валютних ринків, банківських депозитів в іноземній валюті, коштів, залучених країнами з міжнародного фінансового ринку, сукупних ресурсів інституційних інвесторів, частки іноземних ресурсів в соціально-економічному розвитку окремих країн свідчать про посилення процесів інтеграційних процесів в світовому господарстві. Зустрічні потоки прямих інвестицій, диверсифікація, розширення та інтеграція міжнародних фінансових ринків вивели світову економіку на якісно новий рівень інтернаціоналізації. Широке поширення спільних підприємств і угод про партнерство зумовило стрімке зростання чистого припливу капіталу в країни, що розвиваються.

Розвиток глобальної світової економіки та розширення світогосподарських відносин породжує нові специфічні виклики фінансовій безпеці будь-якої країни. Найважливішим елементом економічної глобалізації на сучасному етапі є глобалізація фінансових ринків, глобалізація фінансів. Саме в сфері фінансів процес глобалізації економіки зайшов особливо далеко, адже фінансовий капітал є набагато мобільнішим порівняно з іншими економічними ресурсами, особливо в сучасному світі, де обмін капіталами придбав електронну форму, завдяки чому переміщення капіталу відбувається миттєво, а сучасна фінансова глобалізація є вищим ступенем інтеграції фінансових ринків і систем, що виходять за межі регіональних і національних кордонів і масштабів, є одним із наслідків і складовою частиною економічної глобалізації.

Із вищезазначеного зрозуміло, що дисертаційна робота Гетманенка Олексія Олександровича виконана на актуальну тему, висвітлення якої є своєчасним та обґрунтовує авторський підхід до вирішення наукової задачі, що виявляється в поглибленні та розробці теоретико-методичних засад управління фінансовою безпекою держави в умовах поширення ризиків та розповсюдження кризових явищ, триваючої глобалізації та інтеграції держави в світогосподарські відносини та практичних рекомендацій щодо його удосконалення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність

Аналіз представленої на рецензію дисертації свідчить, що здобувачем виконано достатньо ґрунтовне критичне вивчення теоретичного базису поставленої наукової проблеми щодо ефективного управління фінансовою безпекою держави шляхом запровадження стратегічного антикризового управління фінансовою безпекою держави. Основні наукові положення, висновки, рекомендації дисертаційної роботи викладені у 7 наукових працях, у т. ч.: 4 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у науковому виданні іншої держави; 2 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій, загальним обсягом 3,12 обл.-друк. арк. Вони мають теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування, що обумовлено, зокрема, глибиною здійсненого здобувачем дослідження, опрацюванням 229 найменувань інформаційних джерел (включаючи джерела міжнародної статистичної звітності), що торкаються різноманітних аспектів за темою дисертації.

Публікації з достатньою повнотою висвітлюють положення поданого на захист дослідження.

Обґрунтованість та достовірність положень і висновків дисертанта визначається тим, що вони є результатом ретельного вивчення і порівняння:

- законодавчих та інших нормативно-правових актів України, ближнього та дальнього зарубіжжя, а також міжнародних документів;
- значного обсягу спеціальної наукової літератури в галузі знань з питань функціонування світового господарства і міжнародних економічних відносин;
- розрахунково-експериментальних результатів емпіричного дослідження;
- аналізу міжнародних та державних програмних документів.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які складають комплекс принципів і методів наукового дослідження: під час обґрунтування теоретичних аспектів дисертаційної роботи використано методи узагальнення, аналізу та синтезу; під час оформлення та узагальнення проведених досліджень і отриманих результатів використані методи економічного та системного, історико-еволюційного та ретроспективного аналізу теоретичного та логічного узагальнення, графічний метод; для аналізу тенденцій і закономірностей розвитку світового господарства, сучасного стану та тенденцій розвитку фінансової безпеки України в умовах триваючої глобалізації світового господарства використано експертні методи оцінки; для визначення значень показників фінансової безпеки використано функціонально-параметричний аналіз.

Завдяки точному використанню наукової термінології та фразеології, роботі притаманні логічний зв'язок викладення матеріалу, смислова

завершеність, цілісність та єдність, що сприяє виваженій послідовності, стилістичній коректності та чіткості висновків.

Інформаційною базою дослідження стали: законодавчі акти Верховної Ради України; постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України; статистичні дані Державного комітету статистики України; публікації науковців та практиків, а також власні дослідження автора з питань фінансової безпеки держави, методології управління фінансовою безпекою держави, теорії та методології оцінювання фінансової безпеки та системи управління фінансовою безпекою держави, тощо.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертаційній роботі Гетманенка О.О., базуються на системному підході до аналізу і діагностики об'єкта дослідження.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Основні наукові результати було отримано в межах наукової теми ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за темою « Україна в системі європейської економічної та політичної інтеграції» (номер державної реєстрації № 0116U003324/72A-2015). У межах зазначеної теми особисто автором деталізовано джерела зовнішніх загроз фінансовій безпеці держав з транзитивною економікою в системі європейської економічної і політичної інтеграції. Отже, ступінь обґрунтованості результатів дослідження Гетманенко О.О. є таким, що підтверджується відповідними матеріалами та виконаними вимогами до дисертаційних робіт на здобуття вчених ступенів кандидата наук (доктора філософії).

Новизна результатів наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні результати дослідження, що характеризують наукову новизну одержаних результатів, складають три цілісні блоки:

Перший – включає аспекти теоретичних засад фінансової безпеки як фундаментального фактору економічної безпеки національної економіки, а саме: 1) досліджено місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки національної економіки держави та встановлено, що до структури економічної безпеки держави можуть бути включені різні складові і кількість сфер економічної безпеки може бути різною, що є суто внутрішнім питанням кожної держави і залежить від цілого ряду різноманітних факторів, завдань, пріоритетів, тощо. Водночас, однією з найголовніших її складових є фінансова безпека держави, яка займає особливе місце та становище в системі економічної безпеки національної економіки будь-якої держави з наступних причин: нерозривна взаємозалежність і взаємозумовленість економіки і фінансів - фінансова безпека

сприяє формуванню достатнього обсягу коштів, які в подальшому розподіляються при виконанні державних завдань і функцій, адже будь-яка економічна ініціатива потребує відповідного фінансування; будь-які економічні процеси і явища, які відбуваються всередині держави та зовні, мають безпосередній вплив на фінанси і особливо гостро це проявляється та відчувається в умовах різноманітних криз та загроз, протиріч економіки; фінансова безпека дозволяє державі здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідно до своїх національних інтересів; фінансова безпека забезпечує нормальне безперебійне функціонування національної економіки будь-якої держави за рахунок обміну фінансовими ресурсами між різними контрагентами, галузями, регіонами, країнами (с.20-38); 2) досліджено сутність та властивості глобальної фінансової безпеки та фінансової безпеки держави як економічних категорій, в результаті чого визначено, що "глобальна фінансова безпека" являє собою стан міжнародних, економічних і фінансових відносин світового господарства, при якому забезпечено сталий економічний розвиток країн і створені умови для взаємовигідного співробітництва, забезпечується стабільність і збалансований розвиток економік та фінансових систем держав, зростання рівня добробуту населення світу, а "фінансова безпека держави" - це стан фінансової системи держави, при якому забезпечується її цілісність і єдність, стійке і надійне функціонування на всіх рівнях національної економіки, створюються умови для розширеного відтворення і економічного зростання, гарантується ефективно запобігання всіляким ризикам і загрозам, що можуть дестабілізувати фінансову стійкість держави (с.38-64); 3) визначено особливості фінансової безпеки держави в аспекті її інтеграції в світогосподарські відносини (с.64-78).

Другий блок – містить результати діагностики фінансової безпеки економічної безпеки національної економіки України на шляху світогосподарської та європейської інтеграції: 1) в результаті аналізу тенденцій і закономірностей розвитку світового господарства виділено основні фактори, які спричинили уповільнення світового економічного зростання в 2018-2019 роках (с.85-103); 2) досліджено стан та тенденції розвитку фінансової безпеки України в умовах триваючої глобалізації світового господарства та на підставі здійсненого аналізу виділено основні ризики та загрози фінансовій безпеці та стабільності України в умовах триваючої глобалізації світового господарства; визначено макроекономічні ефекти, які генерує проникнення зовнішніх фінансових шоків в країну (с. 103-132); 3) здійснено оцінку кризового характеру світового господарства як загроза фінансовій безпеці країни на шляху інтеграції до нього (с.132-148).

Третій змістовний блок – включає розроблені автором напрями удосконалення фінансової безпеки на шляху інтеграції країн з перехідною економікою в світогосподарські відносини: 1) розроблено, по-перше, концепцію

стратегічного антикризового управління фінансовою безпекою держави, яка має реалізовуватись на засадах стратегічного та превентивного характеру, повинно бути спрямоване на безперервне забезпечення такого рівня фінансової безпеки держави, при якому вона здатна захищати власні національні інтереси, підтримувати соціально-економічну і фінансову стабільність розвитку, бути учасником світових інтеграційних процесів та міжнародних економічних відносин, що передбачає: відповідність фінансової політики держави (міжнародної, регіональної, національної, місцевої) довгостроковим цілям сталого розвитку; постійну комплексну взаємодію всіх суб'єктів управління фінансовою безпекою за всіма аспектами фінансової безпеки; постійний контроль, моніторинг та упередження наявних і потенційних внутрішніх та зовнішніх ризиків, загроз, небезпек та дисбалансів шляхом побудови вертикально-інтегрованої системи ризик-менеджменту на всіх рівнях економіки; постійну розробку та удосконалення інструментарію для здійснення контролю, моніторингу та уникнення ризиків, загроз, небезпек та дисбалансів, подолання їх негативних наслідків та забезпечення фінансової безпеки держави (с.186-191); 2) розроблено, структуру системи регулювання глобальної фінансової безпеки, яка на відміну від існуючої представляє собою багаторівневу структуру з виділенням обов'язкових взаємопов'язаних рівнів: рівень глобальної фінансової безпеки - відповідальний за міжнародну координацію та регулювання глобальної фінансової безпеки; рівень міжнародних організацій та банків - відповідальний за оцінку ризиків, загроз та небезпек, розробку нових механізмів управління, здійснення фінансової підтримки країн світу; рівень міжнародних профільних органів - відповідальний за встановлення стандартів, норм і правил фінансовій сфері; рівень регіональних організацій - відповідальний за вирішення та упередження локальних проблем та ризиків фінансової безпеки; рівень країн, учасників світового господарства, - це рівень країн в особі їх керівників, керівників та представників відповідних державних органів, установ та організацій (с.165-169); 3) розроблено комплексну систему оцінки системи управління фінансовою безпекою держави, що має ґрунтуватись на таких положеннях: по-перше, здійснюється оцінка рівня фінансової безпеки на підставі розрахунку інтегрального показника оцінювання, що визначається на підставі визначення індикаторів, які характеризують найбільш пріоритетні напрямки фінансової безпеки держави, та відповідної шкали ідентифікації; по-друге, здійснюється кількісна оцінка елементів SWOT-аналізу шляхом визначення ступеня їх впливу на фінансову безпеку держави та систему управління фінансовою безпекою держави з подальшою побудовою зведеної матриці SWOT-аналізу стратегічного балансу стану фінансової безпеки та системи управління фінансовою безпекою (с.202-217).

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо управління фінансовою безпекою держави в умовах триваючої глобалізації та інтеграції держави в світогосподарські відносини. Теоретичні висновки, запропоновані у дисертаційному дослідженні, можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень у сфері функціонування світового господарства і міжнародних економічних відносин. Їх використання можливе і під час підготовки та обґрунтування змін і доповнень до нормативно-правових актів.

Практичне значення положень і рекомендацій виконаного дослідження полягає в тому, що вони можуть бути застосовані у практиці управління фінансовою безпекою держави.

Матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці магістрів з економіки.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і додатків. Загальний обсяг роботи 283 сторінки. Матеріали дисертації містять 27 таблиць на 22 сторінках, 25 рисунків на 15 сторінках. Список використаних джерел налічує 229 джерел і займає 24 сторінок.

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою. Матеріал викладено в логічній послідовності, робота характеризується цілісністю.

Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Дискусійні положення, недоліки і побажання

Незважаючи на загальну позитивну оцінку і змістовність викладу результатів наукового пошуку, обґрунтованість та достовірність висновків в дисертаційному дослідженні мають місце певні зауваження і дискусійні положення, зокрема:

1. В 1-му розділі на стор. 48-49 автором для цілей дослідження пропонується виділити лише 5 елементів фінансової безпеки держави об'єднавши деякі з них, хоча фактично їх більше, що при здійсненні аналізу може спричинити не врахування важливих спеціалізованих впливів окремих з них на рівень фінансової безпеки держави. Окрім того, зважаючи на те, що в роботі одним з наукових надбань дисертаційного дослідження є розроблена автором концепція стратегічного управління фінансовою безпекою держави доцільно було б в першому розділі приділити більше уваги дослідженню та розгляду сутності та характеристик хоча б ключових ризиків та загроз фінансовій безпеці.

2. Пункт 2.1. має назву "Аналіз тенденцій і закономірностей розвитку світового господарства", що передбачає доволі широку область дослідження, можливо доцільно було б його акцентувати з урахуванням теми дисертаційного дослідження.

3. При здійсненні дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку фінансової безпеки України в умовах триваючої глобалізації світового господарства (п. 2.2) автором за основу взято 6-річний період. На нашу думку, період аналізу необхідно було б збільшити хоча б до 8-10 років. Крім того, при здійсненні дослідження виділено та проаналізовано лише основні ризики та загрози фінансовій безпеці та стабільності України. Погоджуючись з автором щодо їх вагомості, однак вважаю, що було б правильним розширити цей перелік й іншими, не менш важливими ризиками та загрозами.

4. Автором в додатки винесено результати оцінювання стану фінансової безпеки та системи управління фінансовою безпекою досліджуваних країн, але зважаючи на те, що це є результатом апробації пропозицій автора їх доцільно було б викласти в основному тексті дисертації

5. В представленій автором в п. 3.2 концепції стратегічного антикризового управління фінансовою безпекою держави зазначається, що вона має бути спрямована на безперервне забезпечення такого рівня фінансової безпеки держави, при якому вона здатна захищати власні національні інтереси. Водночас, зважаючи мінливий та кризовий характер світового господарства чи дозволить вона забезпечувати достатній рівень фінансової безпеки держави за умови різного стану світового господарства та глобальної фінансової безпеки?

6. В роботі необхідно було б приділити більше уваги такому сучасному тренду як електронні гроші, віртуальні гроші, які, по-суті, роблять суттєвий вплив на фінансову безпеку держави, причому як позитивно так і негативно.

7. В п. 3.2 дисертаційного дослідження автором запропоновано систему ризик-менеджменту фінансової безпеки України. На нашу думку, автору доцільно було б приділити більше уваги питанням взаємодії включених до неї структур, а також їх функціональних обов'язків та завдань в межах даної системи.

Водночас, вказані зауваження відображають власну наукову позицію рецензента і не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів розв'язання задач дисертаційного дослідження, а тому не впливають на позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

1. Дисертаційна робота Гетманенко Олексія Олександровича «Фінансова безпека як фундаментальний фактор економічної безпеки національної економіки та її інтеграції в світогосподарські відносини» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на вельми актуальну тему. Вона містить теоретичні та методичні засади, розробки науково-практичних рекомендацій щодо

ефективного управління фінансовою безпекою держави шляхом запровадження стратегічного антикризового управління фінансовою безпекою держави.

2. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Гетманенко Олексія Олександровича «Фінансова безпека як фундаментальний фактор економічної безпеки національної економіки та її інтеграції в світогосподарські відносини» відповідає «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292(056) Міжнародні економічні відносини.

Результати дисертації апробовано на засіданні фахового семінару №7 від 11.03.2021 р. За результатами засідання фахового семінару ухвалено затвердити позитивний висновок рецензентів щодо рекомендації до захисту в спеціальній вченій раді дисертаційної роботи Гетманенка Олексія Олександровича на тему: «Фінансова безпека як фундаментальний фактор економічної безпеки національної економіки та її інтеграції в світогосподарські відносини» на здобуття ступеня доктора філософії з за спеціальністю 292(056) Міжнародні економічні відносини.

11.03.2021

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

В.І.Варцаба

Рецензент:

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Н.Н.Пойда-Носик

Підписи д.е.н., проф. В.І.Варцаби
к.е.н. проф. Н.Н. Пойда-Носик засвідчують
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

О.О. Мельник